

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

תוכן

- א. סתם עצים להסקה הן עומדין ... אין מוסרין פירות שביעית לא למשרה ולא לכבוסה ... ולא למלוגמא ... ולא לזילוף ... ולא לעשות ממנה אפיקטויזין.....1
- ב. מלוה בשטר אין נפרעין מהן מלוה על פה נפרעין מהן מפני שהוא כמציל מידם....2
- ג. כל המשנה ידו על התחתונה.....4
- ד. וכל החוזר בו ידו על התחתונה.....5
- ה. הנותן מעות לשלוחו ליקח לו חטין ולקח מהם שעורין שעורין ולקח מהם חטין תניא חדא אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו ותני חדא אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע.....7
- ו. אחד המקדיש נכסיו ואחד המעריך את עצמו אין לו בכסות אשתו ולא בכסות בניו ... כל המקדיש נכסיו אין דעתו על כסות אשתו ובניו.....10
- ז. המקדיש נכסיו מעלין לו תפילין.....10
- ח. חייבי ערכין ממשכנין אותן.....11
- ט. הלוקח שדה בשם חברו אין כופין אותו למכור ואם אמר לו על מנת כופין אותו למכור 11

דף קב.

א. סתם עצים להסקה הן עומדין ... אין מוסרין פירות שביעית לא למשרה ולא לכבוסה ... ולא למלוגמא ... ולא לזילוף ... ולא לעשות ממנה אפיקטויזין

כבר התבאר במסכת סוכה דף מ. שעצים¹ העומדים לבנין, ולעשות כלים², או להסקה, אפי' עצים שמדליקין להאיר או להמם³ אין בהן קדושת שביעית,

¹ חז"א שביעית סי' י"ג ס"ק ח

² שם סק"ז ועי' בר"ש פ"ז מ"ג גבי גרעיני זיתים ותמרים שכ' דחזי להסקה ואולי כ' זה אליבא דר' יוסי בסוכה מ' א' לפירש"י וצ"ע ועי' בשנו"א שם שכ' ג"כ הטעם דחזי להסקה וצ"ע.

³ כדמוכח בתוס' לעיל קא:

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

ואפי' מיני עצים שהנסורת שלו יש בו ריח⁴ ג"כ אין בו קדושת שביעית דבטל לגבי העץ.

דבר שהי' קדוש⁵ בקדושת שביעית מדין מאכל אדם ומאכל בהמה ונפסל, ואין ראוי עכשיו אלא להסקה. פקע ממנו קדושת שביעית.

ועוד התבאר שם שגידולי שביעית⁶ המיוחדים לשימוש לכביסה קדושת שביעית חלה עליהן, ומכבסין בהן. שנאמר (ויקרא כה פסוק ו) וְהִיְתָה שִׁבְתַּת הָאָרֶץ לָכֶם לְאֶכְלָהּ לְכָל צֹרְכֵיכֶם, אבל אסור להסיק בהם⁷ או להפסידם ולעשות בהם סחורה⁸. וי"א⁹ שאין חל עליהם כלל קדושת שביעית. אפי' בדברים העומדים לצביעה, ואפי' לצביעת כלי תשמיש האדם, וכ"ש דברים העומדים לאכילת אדם ואפי' דרכן גם בתשמישים אלו, אסורין במשרה וכביסה. שנאמר וְהִיְתָה שִׁבְתַּת הָאָרֶץ לָכֶם לְאֶכְלָהּ וְלֹא מְלֹגְמָא. כלומר רפואה שלועסין המאכל ונותנין אותו ע"ג המכה, וכן כל כה"ג וכן איספלנית ורטיה ולא לזילוף¹⁰, ולא להקיא¹¹, ולא למשרה¹², ולא לכביסה. ולכן אסור להסיר כתם במי סילקא, או במיץ לימון, וכדומה.

העומד למאכל בהמה, עושין ממנו משרה וכבוסה לצורך אדם.

גדולי שביעית העומדים וראויים רק להדלקה בירושלמי מסתפק וכתבו האחרונים¹³ שנוהג בהם קדושת שביעית.

ב. מלזה בשטר אין נפרעין מהן מלזה על פה נפרעין מהן

מפני שהוא כמציל מידם

⁴ ירו' פ"ז ה"א כהדא נסורתא ע"ש בביאור הגר"א

⁵ חזו"א סי' י"ג סק"א

⁶ רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ה הלכה י ודרך אמונה שם

⁷ חזו"א סי' י"ג סק"ז

⁸ ולא דמי לעצי הסקה שאין קדו"ש חלה עליהן כלל דהתם אין הנאתן וביעורן שוה שאין ההסקה אלא הכשר ההנאה וההנאה באה אחר שהוסקו ונשרפו אבל כביסה מתבער דרך הנאתו אלא שלא נגמרה עדיין הנאתה עד שתגמר השריה והכביסה

⁹ דעת רש"י שגם זה נקרא אין הנאתו וביעורו שוה

¹⁰ כגון יין שמזולפין ע"ג קרקע לריח טוב דהוי הפסד

¹¹ שאוכל יותר מדאי כדי שיקיא דהוי ג"כ כעין רפואה

¹² לשרות פשתן ביין של שביעית

¹³ חזו"א סי' יג

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

מן הדין היה לנו ליוהר¹⁴ שלא להשתתף ולהתעסק עם הגוים, דשמא יתחייב לו הגוי שבועה וישבע בשם אלהיו והרי זה עובר משום (שמות כג פסוק יג) וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכְּרוּ: לֹא יִשְׁמַע עַל פִּיךָ, אלא שאין העולם נזהר בזה מפני שהוא דבר שאי אפשר לעמוד בו. מכל מקום אמרו חז"ל ששלשה ימים לפני אידיהם מלבד יום האיד אסור לשאת ולתת עמהם, שמא יתהנה או ירויח הגוי במשאו ומתנו עמו, וכיון שהוא כל כך סמוך ליום איד שלו אזיל ומודה ומשבח לע"ז על זה ביום האיד שבא לפניו, והרי זה הישראל שנשא ונתן עמו גרם לייקר שם ע"ז ועובר משום לא ישמע על פיך.

וכן אסור להשאיל¹⁵ לו כליו ולהלוותו מעות בלא ריבית דאית ליה הנאה ורווחא מזה, גם לשאול ממנו וללות ממנו בין בריבית בין בלא ריבית אסור, שחשוב לו הדבר שהישראל צריך לו ונהנה ממנו והולך ומודה. לע"ז.

אבל להלוותו בריבית מותר מפני שהוא מצער שצריך ליתן לו ריבית.

ואסור לפרוע לו חובו בין בשטר בין שלא בשטר, שנהנה הגוי ושמח שנפרע חובו אף על פי שהיה לו שטר עליו. וכן אסור ליפרע מהן מלוה בשטר או על המשכון מפני ששמח הגוי שנפטר מחובו והולך ומודה,

אבל מלוה על פה מותר ליפרע ממנו אפילו ביום איד שלו מפני שהוא כמציל מידו.

ובימנו שידם תקיפה עלינו אפילו מלוה בשטר מותר ליפרע מהם, שנחשוב כמציל מידם, וכן אפילו מלוה בריבית שהגוי נותן לו ריבית לישראל ואפילו יש לו משכון ביד מותר ליפרע מהם, שמפני שידם תקיפה עלינו בקל הם מעלילים עלינו ומפקיעים אפילו מלוה בשטר, ואפילו משכון ביד הם מפקיעים ומוציאין מידינו, ונחשבהכל כמציל מידם¹⁶. אולם יש אומרים הני מילי במשכון שהלוה עליו בריבית הם מעלילין להוציא, אבל משכון בלא ריבית אין נפרעין אפילו בימינו, שאין מעלילין כל כך להפקיעו, ואדרבה שמח ואזיל ומודה שפרע חובו והוחזר לו משכונו.

¹⁴ שו"ע ונו"כ יו"ד קמא א

¹⁵ שאלה שייך בדבר החוזר בעין כגון חפץ והלואה שייכא במעות דלהוצאה ניתנה. וכל הנזכר כאן הוא העובד כוכבים אזיל ומודה לאליל שלו שהישראל נצרך לו. ט"ז שם א

¹⁶ והתוספות כתבו סתמא דבמלוה במשכון נמי הוה כמציל מידם שכמה פעמים אובדות אפילו במשכון עד כאן לשוננו וכב"י דנראה שטעמא מפני שהלואות דהאידינא הם ברבית ולי נראה שטעמא מפני דהאידינא ידם תקיפה עלינו ובקל יכול העובד כוכבים להעליל ולכפור סך ההלואה וכיוצא בזה וכן משמע בעט"ז ש"ך שם ג

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

יש אומרים¹⁷ שאין כל הדברים האלו אמורים אלא בזמניהם שהיו הגוים אדוקים בע"ז והיו יודעים בטיב ע"ז לעובדה, אבל גוים שבזמן הזה לאו עובדי ע"ז הם ואינם יודעים בטיב ע"ז, לפיכך מותר לשאת ולתת עמהם אפילו ביום חגם ולהלוותם וכל שאר דברים מותרים¹⁸, ואם נכנס לעיר¹⁹ ביום חגם ומצאן שמחים שמח עמהם, שאינו אלא כמחניף להם שלא יטילו עליו איבה, ומכל מקום בעל נפש ירחיק עצמו מלשמוח עמהן אם יוכל לעשות שלא יהא לו איבה בדבר. וכן אם שולח דורון לגוי בזמן הזה ביום חגם כגון חג השנה חדשה שלהם, והם יקחו להם לסימן טוב כשישלחו לו דורון ביום זה ושמחים בו, אם אפשר לו לישראל לשלוח הדורון מבערב קודם שתתחיל חגם והשנה החדשה, יעשה כי יהיה בטל סימנו, מכל מקום אם אי אפשר לשלוח לו מבערב ישלח לו בחגא משום איבה.

ג. כל המשנה ידו על התחתונה

כבר התבאר לעיל דף ק: ודרף קא. שהנותן כלי לאומן לתקנו בין בחינם ובין בשכר²⁰, ושינה מציווי בעה"ב, כגון שנתן לנגר עצים לעשות מהם כסא נאה ועשה מהם ספסל, או שלא עשאו נאה כמו שרצה בעה"ב, מחזיר הכלי לבעליו, ויד אומן על התחתונה.

נחלקו הפוסקים בדין תשלומי האומן, יש אומרים²¹ ששמיין הכלי כמה היה שוה אילו עשאו כמו שציוה בעל הכלי, וכל מה ששוה עתה פחות מזה מנכה משכרו והוצאותיו, ואם שוה יותר ע"י השנוי אינו נותן לו אלא כפי שפסק עמו.

כגון שנותן לו עצים שוה ה' דינרים לעשות כסא, ויתר החומרים שוים ה' דינרים²², ושכר האומן י' דינרים, והכסא היה ראוי להיות שוה כ"ה דינרים, ונמצא שהיה בעל

¹⁷ שו"ע ונו"כ שם יב

¹⁸ ואפילו נותנין המעות לכהנים מותר, שאין עושין מהן תקרובות לע"ז או נוי לע"ז אלא הכהנים עצמם אוכלים ושותים בו. ועוד דאית בזה משום איבה אם נפריש עצמינו מהם ביום חגם ואנו שרויים ביניהם, ועיקר פרנסתינו מהם שאנו נושאים ונותנים עמהם כל ימות השנה, ואם היינו פורשין מהם ביום אידם היה לנו איבה גדולה מהם עד שלא היינו יכולין לעמוד.

¹⁹ רמ"א שם

²⁰ דכיון שמשנה הו"ל פושע. ערוה"ש שם

²¹ מור סימן שו ורמ"א שם סעיף ג, וכן הכרעת הנה"מ, והוא כפי" התוס' והרא"ש עפ"י הירושלמי.

²² לדברי הירושלמי איירי שבעל הצמר נותן גם הסממנים, אבל למעשה נראה שגם אם האומן נותן הסממנים וכוללן בשכר הדין כן, שהרי לעולם החשבון הוא כמה היה שוה לאחר הצביעה אילו לא שינה, וכל מה ששוה עתה פחות מזה הוא על חשבון האומן, וכן מבואר ברא"ש. וכן כאן

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

הצמר מקבל ט"ו (כ"ה שווי העצים והחומרים פחות י' שכר האומן), וכל שאין המוצר הסופי שווה עתה ט"ו אין לאומן כלום, ואם שווה יותר מט"ו נותן לאומן העודף (כגון אם שווה כ' נותן לו ה'), ואם שווה יותר מכ"ה אינו נותן לו אלא י' שפסק עמו.

ויש אומרים²³ שאם השביח האומן בכלי ואין השבח מגיע לכדי הוצאותיו ושכרו כפועל, אינו נותן לו אלא כשיעור השבח, ואם השבח עולה ליותר משיעור הוצאותיו ושכרו כפועל, נותן לו הוצאותיו ושכרו כפועל (ולא השכר שפסק עמו), ואם שווה עתה כפי שהיה שווה אילו תיקנו כצווי הבעלים, נותן לו מה שפסק עמו.

כגון שנתן לו עצים שווה י' וקבע לו שכר י' דינרים, ובכלל זה הוצאות ושכר כפועל ח' דינרים (והמותר ריוח האומן כקבלן), ואילו היה בונה כצווי בעה"ב היה שווה כ"ה דינרים, אם המוצר שווה עתה מי' עד י"ז נותן לו העודף מי' (שלשיטת התוס' והרא"ש אינו נותן לו רק העודף על ט"ו), שזהו שיעור השבח, והוא פחות מן ההוצאה (שהיא ח' כולל שכרו כפועל), ואם שווה עתה מי"ח עד כ"ד נותן לו ח' דינרים (ולשיטת התוס' והרא"ש נותן לו כל העודף עד ט"ו) שזהו שיעור ההוצאה והוא פחות מן השבח. ואם שווה מכ"ה ולמעלה, נותן לו עשרה כפי שפסק עמו (ובזה הדין כן גם לשיטת התוס' והרא"ש).

ד. וכל החוזר בו ידו על התחתונה

המוכר קרקע²⁴ לחבירו ונשאר ביד הלוקח אפילו זוו אחד שלא פרעו, והיה המוכר נכנס ויוצא לתבוע מעותיו²⁵, אף על פי שעשה קנין גמור על כל השדה, אין המקח נגמר בכולה, ונחלקו הפוסקים בפירוש הלכה זו²⁶.

²³ שו"ע שם, וכן הכרעת הש"ך, והוא כפירוש רש"י והרמב"ם.

²⁴ שו"ע ונו"כ חו"מ קצ"י

²⁵ עיי"ש בשו"ע וסעי' טז פרטי ההלכה באיזה אופן נקרא עייל ונפיק אוזוי לבטל המקח

²⁶ עיי' סמ"ע שם ס"ק יא שהאריך בביאור השיטות בפירוש הסוגיא, ותמצית דבריו להלכה, לדעת הרא"ש והטור, בחלק שלא נתן מעות המקח בטל לגמרי, ולכן יכולים שניהם לבטל גם שאר המקח, אלא שבזה יד החוזר על התחתונה, שאם בא המוכר לחזור מכל המקח מחמת שלא נתן לו המעות בזמן, הברירה ביד הלוקח לתבוע מעותיו שכבר נתן לו, ואז מוטל על המוכר לטרוח ולמכור מכל אשר יכול כדי להחזיר ללוקח מעותיו במזומנים, ואם רוצה הלוקח יכול לומר לו תן לי קרקע כנגד מעותי שנתתי לך ואיני רוצה במעות, אבל אין זה מדין קיום המקח הראשון, שמכיון שרוצה המוכר לחזור נתבטל כל המקח, ולכן אם נתייקרו קרקעות מוזמן המקח הראשון, נותן לו קרקע כשער של עכשיו, ומ"מ נקרא המוכר מוזיק במה שחוזר מכל המקח, ולכן צריך ליתן לו קרקע מעידית שבנכסיו כדין מוזיק (בנתידה"מ סוף סק"ו תמה למה יגרע ממזיק דעלמא שאם יש לו מעות יכול ליתן לו, וכמו שאמרו או כסף או מיטב, ואילו כאן יכול הלוקח לכופו שיתן לו קרקע אף כשיש בידו מעות), ואם בא הלוקח לחזור מכל המקח, אף בלא חזרת מוכר הרשות בידו, שכל שהמוכר יכול לחזור

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

יש²⁷ אומרים שכנגד המעות שנתן המקח קיים, אלא שאם רוצה אחד מהם לחזור מהחלק שכנגד החוב יכול גם השני לחזור, ויד החוזר על התחתונה,

יכול גם הלוקח לחזור, אלא שאז יד המוכר על העליונה, והברירה בידו לתת לו מעותיו, או אם ירצה יתן לו קרקע תמורת מעותיו, אלא שדינו כבע"ח שמשלם בזיבורית (אף שבשאר בע"ח תיקנו שישלם מבינונית משום נעילת דלת בפני לוויים, כאן לא שייך תקנה זו), ועי' ט"ז שם, ובנתיה"מ העלה שלדעת הרא"ש המקח כנגד מה שלא נתן נתבטל מאליו, ודין ידו על התחתונה נאמר על החוזר בכנגד המעות שנתן, אף על פי שאינו חוזר אלא משום שהשני חזר מכנגד החוב, אין זו חזרה שיוכל לחזור גם מכנגד המעות, עיין שם שהאריך בביאור הרא"ש, ועי' בדבריו סימן קצב סק"ד.

ולשיטת הר"ן והג"י (וכן דעת הרמב"ן והרשב"א), ביאר הסמ"ע שמקח השדה כנגד המעות שנתן קיים מעיקר הדין, ואין יכולים לחזור רק מחלק המקח כנגד המעות שלא נתן, ובזה אמרו יד החוזר על התחתונה, שאם יבא המוכר לחזור מכל המקח, יכול הלוקח לעכב עליו ולומר לו תן לי קרקע כנגד המעות שנתתי לך, שמקח חלק זה לא נתבטל, ומ"מ הרשות ביד המוכר לתת חלק הזיבורית שבאותה שדה כנגד מעותיו, כיון שלא פירש איזה חלק קונה, ה"ז כמוכר חצי שדה סתם, שיוכל המוכר לתת לו הכחוש שבו, ואם ירצה הלוקח יכול לומר אם אתה רוצה לחזור מחלק המקח שכנגד החוב, ברצוני לחזור מכל המקח והחזר לי מעותי, ואז אם ירצה המוכר לתת לו קרקע תמורת מעותיו נותן כשער של עכשיו מעידית כדין מוזיק או מטעם קנס (ולהלן כתב הסמ"ע שגם לשיטה זו אם רוצה הלוקח דוקא מעות חייב ליתן לו), ואם בא הלוקח לחזור (עפ"י הכלל שכל שצד אחד יכול לחזור יכול גם השני לחזור) מחלק שכנגד החוב, יכול המוכר לחזור גם מחלק שכנגד המעות, ואז מתבטל כל המקח, והמעות שביד המוכר הן כחוב עליו, ואם ירצה יתן לו מעות, ואם ירצה יתן לו קרקע מזיבורית כפי שער של עכשיו, אבל אם אין המוכר רוצה לבטל המקח הראשון והלוקח רוצה לחזור מהחלק שכנגד החוב, נשאר הדבר כמו שהיה שקנין חצי השדה קיים והחצי השני מתבטל, ונראה שגם בזה נותן לו חצי הכחוש שבשדה.

ובדעת השו"ע, שהוא לשון הרמב"ם, כתב הסמ"ע דס"ל כשיטת הרא"ש והטור, אבל הגר"א ס"ק יב כתב שלדעת הרמב"ם אף בלא חזרה בטל כל המקח, ולדעת הרא"ש והטור אינו מתבטל מאליו, ורק כשבא אחד מהם לחזור (וכתב בערוה"ש שיש נ"מ אם קידש הלוקח אשה בחלק שכנגד מעותיו, שלדעת הרמב"ם אינה מקודשת, ולדעת הרא"ש והטור מקודשת), ועי' בדבריו בס"ק טו. ומעתה לדעת הרא"ש והטור יש כאן בטול מקח על כל הקרקע, וכשמחזיר לו המוכר המעות, בין בחזרת מוכר בין בחזרת לוקח, מחזיר מדין בע"ח או מדין מוזיק, וכשנותן לו קרקע אין זה מצד קיום המקח הראשון, ונותן לו כשער של עכשיו. ולדעת הר"ן, אם נותן לו קרקע כנגד המעות שנתן הרי זה מצד קיום המקח הראשון, ונותן לו כפי השער שפסקו, אלא שנותן הכחוש שבו, ולכן תמהו האחרונים על הגהת הרמ"א בדברי השו"ע שברישא בחזרת לוקח שנותן לו המוכר קרקע מזיבורית, הגיה הרמ"א שנותן לו כפי השער של עכשיו, ובסיפא בחזרת מוכר שנותן מהיפה שבה, כתב הרמ"א כשער שפסקו, ובנתיה"מ סק"ו הגיה והחליף הגהות הרמ"א, שמפרש כפירוש הר"ן, ולכן ברישא גבי חזרת לוקח והמוכר רוצה לקיים המקח הראשון, נותן לו מזיבורית שבשדה זו כפי השער שפסקו, שהרי בתורת קיום המקח הראשון הוא, אבל בסיפא גבי חזרת מוכר ובא הלוקח לחזור מכל המקח, נותן לו מהיפה כשער של עכשיו, כדין גוביינא או מוזיק, אבל אה"נ אם רוצה המוכר לתת לו קרקע מדין קנין, נותן לו כשער שפסקו, אבל אז אינו נותן לו עידית, וכמ"ש לעיל בשיטת הר"ן, וכתב הנתיה"מ שהעיקר כדעת הר"ן, וכן משמע מדברי הגר"א שכן דעת רוב הפוסקים. ונראה ללמוד מכאן שבכל ביטול מקח מחמת מום או טעות, מתבטלת גם פסיקת השער, ואף אם מתרצים להחזיר המעות בחלק מהסחורה, נותן לו כשער של עכשיו, ובאופן שמדינא חלק המקח קיים, אם מתרצים שיתן לו דמים, הרי זה מדין דמי המקח כפי השער שפסקו, וכמו שנתבאר לעיל, ועי' חו"א הו"מ סימן יג.

²⁷ כשיטת הר"ן ושאר ראשונים, וכמו שנתבאר לעיל באריכות.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

וי"א²⁸ שמן הדין כל המקח בטל, ולגבי החזרת המקח שכנגד המעות שכבר נתן אמרו שיד החוזר על התחנתונה.

יש אומרים²⁹ שאם הקניין היה בשטר, ונתבטל חלק מהמקח נתבטל כולו. היה המקח במטלטלין³⁰ והוא דבר שאינו ניתן להתחלק, במקום שמקצת המקח מתבטל מחמת יוצא ונכנס אחר מעותיו, מתבטל כל המקח.

דף קב:

**ה. הנותן מעות לשלוחו ליקח לו חטין ולקח מהם שעורין
שעורין ולקח מהם חטין תניא חדא אם פחתו פחתו לו ואם
הותירו הותירו לו ותני חדא אם פחתו פחתו לו ואם
הותירו הותירו לאמצע**

²⁸ דעת הרא"ש והטור, ולדעת הסמ"ע גם דעת השו"ע והרמב"ם כן.
²⁹ רמ"א שם טז, ונראה דה"ה בקנין סודר, שאין קנין לחצאין, וסיים הרמ"א שאם התנה הכל לפי תנאו, ולכאורה כוונתו שאם התנה שיקנה בשטר כנגד מעותיו, קנה, אבל בנתייה"מ ס"ק יא פירש שאם התנה שיקנה בכסף לבד בלא שטר, קנה עכ"פ כנגד מעותיו, אף על פי שהשטר הוא על כל השדה.
³⁰ שו"ע סימן קצ סעיף יז, כגון בעל חי (ואפילו בהמה כשרה אינה עומדת להחלק, שבחייה עומדת גם לחליבה או למלאכה, סמ"ע), לפי שאין מכריחים אותו להיות שותף עמו, אבל כשעומד להחלק קונה בו כנגד מעותיו כדין קרקע, אמנם בשו"ע כתב שבזה חלוק קרקע ממטלטלין, וכתב הסמ"ע שבקרקע אף כשאין בה דין חלוקה קונה כנגד מעותיו, שראוי למכור למי שיש לו שדה בצדו, והט"ז חולק, ומ"ש הראשונים החילוק בין קרקע למטלטלין אינו אלא משום שדרך קרקע להחלק, ועוד כתב שבמטלטלין אין יד החוזר על התחנתונה, אלא אם יש כדי לחלק נוטל כל אחד חלקו, ואם אין בו דין חלוקה בטל המקח לגמרי ומחזיר לו מעותיו, משא"כ בקרקע אף על פי שאין בה דין חלוקה, אם חוזר המוכר יד לוקח על העליונה שצריך לשלם לו כדין מו"ק, ונותן לו קרקע מעידית, אבל במטלטלין כל מילי מיטב הוא, ואה"נ אם הלוקח חוזר שוה דין מטלטלין לדין קרקע, וכתב הקצה"ח שדברי הט"ז הם אליבא דשו"ע שפסק כהר"ן שנותן לו מעידית שבה כדין מו"ק, אבל לשיטת הרא"ש והטור שנותן לו מעידית שבנכסיו, עדיף מדין מו"ק, שהרי יכול לכופו שיתן לו קרקע אפילו כשיש לו מעות (עיי' לעיל), וא"כ אפשר דאע"ג דבעלמא כל מטלטלין מיטב הם, כאן אינו יכול לסלקו בשאר מטלטלין, וכתב ליישב סברת הט"ז דדוקא במקח קרקע יש מקום לומר שיכול הלוקח לתבוע קרקע, שהרי רצה לקנות קרקע, אבל במקח מטלטלין ודאי שאינו יכול לתבוע קרקע, והדרינן לכללא שבמטלטלין אין חילוק בין עידית לזיבורית, ויכול לסלקו בכסף או בשוה כסף, ובנה"מ העלה שיש חילוק בין קרקע למטלטלין, שבמטלטלין אף כשהמוכר רוצה לבטל המקח שכנגד החוב אין המוכר יכול לחזור גם משאר המקח, עיי' שם, ועיי' חזו"א חו"מ סימן יג.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטלי' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

הנותן מעות לשלוחו³¹ לקנות³² חטים וקנה שעורים, או להיפך, וכן הנותן סחורה לשלוחו למכרה במקום פלוני והוליכה למקום אחר³³, אם היה הפסד

³¹ להלן יתבאר שיש מפרשים סוגייתנו דאיירי שנתן לו למחצית שכר, ולכן השכר לאמצע, ויש מפרשים שאף בשליח סתם השכר לאמצע, ולר' יוחנן אתיא כר' יהודה דשינוי אינו קונה, ולכן זוכה המשלח, ומ"מ כשפחתו ההפסד על השליח משום דאמר ליה לתקוני שדרתיך וכו', ור' אלעזר מתריץ הא והא ר"מ, והא דתני הותירו לשליח איירי ששלחו לקנות לאכילה או לצורך גופו, והא דתני הותירו לאמצע איירי כששלחו לקנות לסחורה, שאין זה שינוי כל כך, ופסקו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם כברייתא דהותירו לאמצע בין ששלחו לקנות לאכילה ובין לסחורה, ומשמע שפסקו כר' יוחנן, ואע"ג שבגמ' הקשו שמי הודיעו למוכר שיקנה הטין לבעל מעות בדברי משפט הסביר סברת הרא"ש עפ"י דברי הר"ן (במו"ק דף יז) שדבר העומד להמכר יכול אדם ליקחנו ולשלם המעות, וכ"כ הר"ן בב"ב (דף פא, ע"י להלן ד"ה ובשו"ת בית אפרים). משום שדעתו של מוכר להקנות למי שנתן מעות שקצב, ולכן אף על פי שהמוכר מתכוין להקנות לשליח, יד שליח כיד בעה"ב וכאילו מקנה מיד לבעה"ב, אבל כשהמשלח לא נתן מעות בעינין הודעה למוכר, ובדברי חיים (דיני שלוחין סימן ו) כתב שלכאורה לפי סברת הרא"ש בטעם דלא קי"ל בבני מערבא משום שהשליח זוכה עבור בעה"ב, א"כ כשאמר השליח שרוצה לקנות לעצמו, אף בשלא שינה זוכה לעצמו, ואילו מדברי הטור נראה שסתם כדעת הרמב"ם שאפילו כשאמר בפני עדים שרוצה לקנות לעצמו קונה המשלח וסובר הרא"ש שדעת השליח לזכות למשלח, אבל בשלא שינה א"צ לזכירתו של שליח אלא המוכר מקנה לבעל המעות, שהרי רצונו לקנות חטין, וממילא אף אם יאמר השליח שרוצה לקנות לעצמו זכה המשלח ולא השליח, ואה"נ אם שינה ואמר שרוצה לקנות לעצמו, קנה לעצמו שהרי כשישינה אנו צריכים לזכירתו של שליח, וכשאינו רוצה לזכות למשלח אינו זוכה. אמנם לדעת הרשב"א שכתב שאף בלא שינה זוכה המשלח ע"י זכירתו של שליח, ולא משום שהמוכר מקנה למשלח, אם אמר השליח שרוצה לקנות לעצמו סובר הרשב"א שזוכה לעצמו ולא למשלח.

³² אליבא דר' יהודה, ולא איכפת לן בחוכא דבני מערבא, ואפילו לא הודיע למוכר קנה המשלח, והסביר הרא"ש הטעם שדעת השליח לקנות לבעל המעות, ואף על פי שהמוכר מזכה לשליח, יד שליח כיד בעה"ב ³³ רמ"א סימן קפג סעיף ה

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

כל ההפסד על השליח³⁴, ואם היה ריוח, יש אומרים³⁵ שכל הריוח למשלח, ויש אומרים³⁶ שמחלקים ביניהם.

יש אומרים³⁷ שאין ההפסד על השליח אלא ביוקר וזול, או באונסין שבאו מחמת השנוי בגון שנרקבו הפירות, שאפשר שאילו לא שינה לא היו נרקבים, אבל באונסין שלא מחמת השנוי וכן שליח בחנם ונגנבו או נאבדו שלא מחמת השנוי פטור.

³⁴ שו"ע סימן קפג סעיף ה. וכתב החזו"א (ב"ק סימן כא סק"ח) דה"ה שיכול השליח להחזיר המעות למשלח ויקח השעורין לעצמו, ושם בסק"ט מסתפק החזו"א אם יכול המשלח לתבוע מעותיו או שיקבל השעורין בעל כרחו וישלים השליח ההפסד, ואם נאמר שיכול להסתלק מן המקח צריך לפרש לדעת הפוסקים שדוקא פחת מחמת השינוי חייב ושאר אונסין על המשלח, דהיינו דוקא כשאירע האונס כשהיה ריוח, אבל אם אירע אונס כשהיה הפסד, הרי בלא"ה יכול להסתלק מן המקח, אלא שמ"מ אם שמע שיש הפסד ואעפ"כ נתרצה במקח, פשוט שהמקח קיים וכל אונס שאירע אח"כ על המשלח, ומ"מ נראה מסקנתו שאין המשלח יכול לתבוע מעותיו דוקא, שהרי עצם לקיחת השעורין אינו עיוות שאפשר שיהיה ריוח, וממילא זכה בשעורין, אלא שאם יש פחת יכול לתבוע הפחת, אבל אינו יכול לבטל המקח, עיין שם. ובחידושי רעק"א ציין לדברי הר"א שישון (סימן קלא) שכתב שאם ידע המוכר שהוא שליח, ונאבדו השעורין ביד השליח, שאין המשלח יכול לתבוע מעותיו מן המוכר, ואף על פי שפסק הרמב"ם שאם הודיע שהוא שליח ושינה, גם המקח בין המוכר לשליח בטל, וה"ז דומה למי ששלח מעות להלוות לפלוני ע"י מי שאינו שלווחו של לוח, ונאבדו המעות, שפשוט שאבד המלוה מעותיו, מ"מ יכול לומר לו תן לי השעורין ואבטל המקח, עיין שם, וסיים רעק"א בצ"ע לדינא,

³⁵ שו"ע שם, כדעת הרי"ף והרא"ש והרמב"ם, דקיי"ל כר' יוחנן אליבא דר' יהודה, ודלא כחוכא דבני מערבא, וזכה המשלח ביתרון, ובירושלמי משמע שבכל אופן השליחות בטלה כיון ששינה השליח, וכמ"ש הש"ך (סק"י) בשם כמה ראשונים, ולא נתבאר טעמא דתלמודא דידן שלא חשו לזה, ועוד יש להסתפק במ"ש שהיתרון למשלח, דמשמע שבכל אופן אם הותירו המקח קיים למשלח, אף על פי שיכול להיות שאילו לא שינה היה הריוח גדול יותר ונמצא שיש הפסד מניעת הריוח למשלח, וכן יש לברר כשהותירו מתחלה ושוב חזרו ופחתו, מי נימא שמיד כשהותירו נתקיים המקח למשלח ונפטר השליח.

³⁶ ש"ך (סק"י) בשם בעל העיטור ובעל מתיבות ונ"י בשם הרא"ה, עפ"י דברי הירושלמי שמדינא השליחות בטלה כיון ששינה, אלא שמ"מ כיון שבאה הנאה על ידי המשלח זוכה במחצית הריוח, אבל הש"ך העתיק שבגרמת השליח בא הריוח ולכן חולקים. ובנמוק"י בשם הרא"ה כתב שגם השליח וגם מעות המשלח גרמו, וכתב הש"ך שיכול המוחזק לומר קים לי בהנך פוסקים, אבל בנה"מ כתב דלא קיי"ל כן, דכיון ששינה נעשו המעות פקדון בידו, וקיי"ל בסימן רצב (סעיף ו) שאם קנה במעות פקדון לצורך בעל המעות הריוח של מפקיד, אף על פי שהנאה באה בגרמת הנפקד, אלא שאפשר שדעת הנך פוסקים דאיירי כששינה ונתכוין שהריוח יהיה לאמצע. עוד כתב הנה"מ שאף לדעת הש"ך אליבא דהנך פוסקים צריך לסלק חצי המעות מיד אם רוצה לחלוק עמו בריוח, עיין שם, וצ"ע.

³⁷ ש"ך (סימן קפג סק"ט) בשם המבי"ט (סימן קעמ), והקצה"ח ונה"מ הקשו דכשישינה נעשו המעות הלואה ויהא חייב בכל אונסין, עי"ש, ועפ"י כתב הנה"מ שאף לסברת המבי"ט אם נאנס קודם שבא אצל המשלח, או שלא נתרצה המשלח בכלל במקח, ודאי שהשליח חייב בכל אונסין, ובערך ש"י ובדברי חיים (דיני שלוחין סימן ו) כתבו שמדברי המבי"ט משמע שאף כשנאנס קודם שבא אצל המשלח פטור, עיין שם, ועי' דברי גאונים (כלל צה סימן סב) שדעת כמה פוסקים כדעת המבי"ט. ובחידושי רעק"א כתב בשם בני חיי שהביא חבילות תשובות החולקים על המבי"ט, ועי' חקרי לב (יו"ד ח"ב סימן כו) ובספר ברית יהודה (פרק לז הערה יט).

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

**ו. אחד המקדיש נכסיו ואחד המעריך את עצמו אין לו
בנסות אשתו ולא בנסות בניו ... כל המקדיש נכסיו אין
דעתו על נסות אשתו ובניו**

חייבי ערכין³⁸ ודמים ממשכנין אותן³⁹ ולוקחין מהן בעל כרחן מה שנדרו,
ואינן חייבין להחזיר להם המשכון ביום או בלילה, ומוכרין כל הנמצא להם
מן הקרקע ומן המטלטלין מכסות וכלי תשמיש הבית ועבדים ובהמה ונפרעין
מן הכל,

אולם אין מוכרין לא כסות אשתו ולא כסות בניו ולא בגדים שצבען לשמן,
ולא סנדלים חדשים שלקחן לשמן, אף על פי שעדיין לא לבשום, ואף על גב
דעדיין לא עשו האשה והבנים שום קניין בהם, שכל המקדיש נכסיו נעשה
כמו שהקנה להן⁴⁰ מקודם⁴¹, וכן המקדיש כל נכסיו לא הקדיש את אלו.

ז. המקדיש נכסיו מעלין לו תפילין

וכל מי שהחרים או הקדיש כל נכסיו לוקחין כל מה שיש לו, ואפילו תפילין
שבראשו⁴², ואין צריך לומר כלי אומנתו ובגדיו שהכל הקדש או חרם.

³⁸ רמב"ם הלכות ערכין וחרמין פרק ג הלכה יד

³⁹ דכיון דלא אתי לכפרה לא חמירא ליה ולא יביאן מעצמו וה"ה חייבי דמים. ולא ידעתי שיעור זה למתי
ממשכנין אותן, דאין סברא לומר דמיד שנדר ולא הביא ילך הגזבר למשכנו דאין זה סברא, ויראה לי דעד
שיעבור בבל תאחר אין ממשכנין אותו דערכין ודמים הרי הן בבל תאחר. ויותר נראה דרק עד רגל ראשון
ממתינין לו כיון שעובר בעשה אם לא הביא ברגל ראשון כדאמרינן בר"ה [ו' א], וגם אחייבי ערכין קאי כמ"ש
הרמב"ם בפ"ד ממעה"ק ע"ש. ערוך השולחן העתיד הלכות ערכין וחרמין סימן לו יב

⁴⁰ ולא נתברר לנו סברא זו מפני מה נעשה כמי שהקנה להן, ואולי קים להו לחז"ל שאין רצון התורה שיצטערו
אשתו ובניו בדברים שנתייחדו להן.

⁴¹ אבל אינו מועיל הטעם מפני שאין דעתו עליהם בעת שהקדיש שהרי בעל כרחו נערך מכל מה שיש לו [תוס'
שם ד"ה אין ע"ש] ערוה"ש שם יד

⁴² הנה רבינו ז"ל דייק שבראשו וכן דייק רש"י כאן דף כ"ד ע"א ד"ה סלקי ונ"מ אם זה הוה גדר מלבוש או בגדר
נכסים סתם עיין בזבחים דף י"ח ע"א אם בתפילין הוה יתור בגדים ויהיה נ"מ לפי מה דק"ל לעיל פ"ג דאף אם
הקדיש נכסיו אין לו בכסות בניו אם אין לו גם בתפילין שלקח לבניו אם זה הוה בגדר בנד ועמש"כ לעיל בהל'
שבועות פ"ה ה"ח שלא יעלה עליו בנד ע"ש וכן יהיה נ"מ לעיר הנדחת דמלבושים של צדיקים מותרים האידך
הדין בתפילין של צדיקים לדין דלא ס"ל כר"א. צפנת פענח שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

ח. חייבי ערכין ממשכנין אותן

כבר התבאר לעיל דף מ. שהייבי ערכין ודמים⁴³ לאחר האומדן⁴⁴, ממשכנין אותן⁴⁵, ולוקחין מהן בעל כרחן מה שנדרו⁴⁶, ואינן חייבין להחזיר להם המשכון ביום או בלילה, ומוכרין כל הנמצא להם מן הקרקע ומן המטלטלין מכסות וכלי תשמיש הבית ועבדים ובהמה ונפרעין מן הכל, ואין מוכרין לא כסות אשתו ולא כסות בניו ולא בגדים שעבען לשמן ולא סנדלים חדשים שלקחן לשמן, וכן המקדיש כל נכסיו לא הקדיש את אלו.

ט. הלוקח שדה בשם חבירו אין כופין אותו למכור ואם אמר

לֹא עָלַי מִנֵּת כּוֹפִין אוֹתוֹ לְמִכּוֹר

יתבאר להלן דף קג. בעזה"ת

⁴³ רמב"ם הלכות ערכין וחרמין פרק ג הלכה יד

⁴⁴ ע' בתוספתא כאן פ"ד דסתרי אהרדי דברי שא אמר דמשכנין ובסיפא אמר דאין ממשכנין וצ"ל דני"מ בין קודם אומדנא לאחר אומדנא דקודם אומדנא עדין אין יכולין למשכנו דאף דהא מבואר ערכין דף כ' ע"ב דאשתעבדי משתעבדי נכסים למפרע מכל מקום כיון דאי מיית פקע חיובא ממנו דאין דמים למתים אין ממשכנין אותו על הספק ע' בב"ב דף ל"ד ע"ב לא תפסינן ובירוש' סנהדרין פ"ו גבי מגדף ותפסין בר נש בשוקא ובירוש' סוטה פ"א ומבזין על הספק והנה גם לב"ת ע' ר"ה דף ד' ע"א דחשיב גם חייבי דמים ולק' בדברי רבינו בהל' מעה"ק פ"ד הי"ג אך נראה דזה רק לאחר שאמדוהו אבל קודם לזה לא עבר אך י"ל דיש ג"מ בין היבא דאמר דמי עלי או דמי פלוני עלי דגבי דמי עלי שפיר עבר בב"ת על שלא עמד בבית דין לשומו ושם יש לומר דאף בפחות מג' רגלים עבר ע"ז כמו גבי צדקה דהא הוא קאי וכדרכא בר"ה דף ו' וע' כאן דף כ' ע"ב עלי להביאו ולכא' קשה הא בל"ז הוא מחויב להביאו דעבר בב"ת ובעשה אך י"ל דכאן ההבאה הוא דבר בפ"ע וע' רש"י מנחות דף ק"ח ע"ב ד"ה זה אך שם י"ל דנ"מ דצריך הוא שיהיה שוה מנה כמו זה השור ע"ש דאמר ודמיו עלי וה"נ אם אמר במנה גם י"ל דהוה כמו מפורש דעבר מיד וכמש"כ הר"ן בנדרים דף ד' ע"א וכן הוא בירוש' ר"ה פ"א ה"א גבי הרי עלי עולה ע"מ להקריבה בב' בשבת ע"ש וכן י"ל דגם ממשכנין ע"ז בנדר כפיה שיעמיד עצמו לשומו אבל אם אמר דמי פלוני עלי לא שייך זה וכ"כ בזה. צפנת פענח שם.

⁴⁵ דכיון דלא אתי לכפרה לא המירא ליה ולא יביאן מעצמו וה"ה חייבי דמים. ולא ידעתי שיעור זה למתי ממשכנין אותו, דאין סברא לומר דמיד שנדר ולא הביא ילך הגזבר למשכנו דאין זה סברא, ויראה לי דעד שיעבור ככל תאחר אין ממשכנין אותו דערכין ודמים הרי הן ככל תאחר. ויותר נראה דרק עד רגל ראשון ממתנין לו כיון שעובר בעשה אם לא הביא ברגל ראשון כדאמרינן בר"ה ו' א], וגם אחייבי ערכין קאי כמ"ש הרמב"ם בפ"ד מעה"ק ע"ש. ערוך השולחן העתיד הלכות ערכין וחרמין סימן לו סעיף יב

⁴⁶ ועיין חדושי הגר"ז מסכת ערכין דף כא עמוד א יש להסתפק אם הוא דין כפיה בעלמא הך דמשכנין או דין גביה, וברבנו גרשום מבואר דהגזבר הוא הממשכן, ומוכח דהוא דין גביה, דאם מדין כפיה הרי ב"ד הם הכופין ולא הגזבר, והוכיח ממש"כ רבינו פה ואינן חייבין להחזיר להם המשכון ביום או בלילה, ע"כ, ואם מיירי מדין גביה מה שייך החזרה ביום ובלילה, וע"כ דהוי רק דין כפיה בעלמא.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

